

Vergaderjaar 2007–2008

31 142

Wijziging van de Experimentenwet Kiezen op Afstand in verband met de verlenging van de werkingsduur van die wet.

Nr. 6

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET VERSLAG

Ontvangen 7 november 2007

1. Inleiding

Met belangstelling heb ik kennisgenomen van het verslag van bevindingen van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties uit de Tweede Kamer bij het onderhavige wetsvoorstel. Met genoegen heb ik geconstateerd dat de meeste fracties hun instemming kunnen betuigen met het voorstel tot verlenging van de werkingsduur van de Experimentenwet Kiezen op Afstand. Daarbij heb ik goede nota genomen van het feit dat door de leden van de PVV-fractie grote kanttekeningen bij het voorstel worden geplaatst.

In deze nota naar aanleiding van het verslag ga ik in op de vragen en opmerkingen in het verslag, waarbij zoveel mogelijk de volgorde van het verslag is gevolgd. Waar vragen van de leden van de verschillende fracties betrekking hebben op hetzelfde onderwerp heb ik deze evenwel in de beantwoording samen genomen.

2. De Reikwijdte van de wet; lopende en nieuwe experimenten

De fracties van het CDA, de PvdA, de SP, de VVD en Groen-Links hebben allen vragen met betrekking tot de reikwijdte van de Experimentenwet Kiezen op Afstand en vragen zich af of de regering voornemens is om nieuwe experimenten op basis van deze wet uit te voeren.

Ten aanzien van de reikwijdte van de Experimentenwet Kiezen op Afstand heeft tijdens de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel een uitgebreide discussie met beide Kamers plaatsgevonden. Het oorspronkelijke wetsvoorstel, zoals dat is ingediend bij de Tweede Kamer, bood de grondslag voor experimenten met stemmen in een stemlokaal naar keuze, en het stemmen via telefoon en/of personal computer voor kiezers die buiten Nederland wonen dan wel wegens beroep of werkzaamheden (of wegens beroep of werkzaamheden van een gezinslid) tijdelijk in het buitenland verblijven. Op uitdrukkelijk verzoek van de Tweede Kamer, zoals tot uitdrukking gebracht in de met ruime meerderheid aanvaarde motie Te Veldhuis/Rehwinkel (Kamerstukken II 2002/03, 28 600 VII, nr. 11), is de oorspronkelijke reikwijdte van het wetsvoorstel, middels nota van

wijziging (Kamerstukken II, 2002/03, 28 664, nr. 6), zodanig gewijzigd dat op grond van de Experimentenwet Kiezen op Afstand in beginsel ook experimenten mogelijk zijn waarbij de kiezer binnen Nederland zijn stem met behulp van informatie- en communicatietechnologie vanuit een andere plaats dan een stemlokaal kan uitbrengen.

In reactie op de motie heeft de regering gesteld dat invoeren van het stemmen per internet binnen Nederland principiële en praktische consequenties heeft en dat daartoe alleen kan worden overgegaan na een fundamentele afweging omtrent de effecten en de risico's van elektronisch stemmen voor het stemproces in Nederland en de betekenis daarvan voor de Kieswet (Kamerstukken II, 2002/03, 28 600 VII, nr. 7). Ook bij de behandeling van de Experimentenwet Kiezen op Afstand in de Eerste Kamer is dit punt door een aantal fracties aan de orde gesteld en heeft de toenmalige minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties aangegeven geen andere experimenten uit te zullen voeren, anders dan de experimenten met betrekking tot het stemmen in een willekeurig stemlokaal binnen de gemeente en internetstemmen voor Nederlanders in het buitenland, zonder daarover eerst een grondig debat met beide Kamers te voeren (Handelingen I, 2003/04, blz. 11–457). De regering heeft derhalve de reikwijdte van de Experimentenwet Kiezen op Afstand tot op heden op een beperkte wijze geïnterpreteerd door deze wet slechts van toepassing te laten zijn op het stemmen in een willekeurig stemlokaal en het internetstemmen voor Nederlanders in het buitenland. Aan deze interpretatie houd ik vast in het kader van de onderhavige verlenging. Ik ben dan ook niet voornemens om op basis van deze wet andere experimenten dan de voornoemde te initiëren. Een expliciete beperking van de Experimentenwet Kiezen op Afstand tot deze experimenten acht ik in dit licht niet noodzakelijk.

Voor wat betreft het voornemen om de voornoemde experimenten ook daadwerkelijk bij komende verkiezingen uit te voeren het volgende. Zoals ik in mijn brief van 10 mei jl. (Kamerstukken II 2007/08, 31 200 VII, nr. 5) reeds aan uw Kamer heb aangegeven wil ik de gemeenten de gelegenheid geven om in een willekeurig stemlokaal te laten stemmen in het geval dat de inrichting van het verkiezingsproces nog niet is herzien voor de verkiezing van de leden van het Europees Parlement in 2009. Dit om te voorkomen dat een zeer grote groep kiesgerechtigden die één of meer keren gebruik hebben kunnen maken van de mogelijkheid om hun stem uit te brengen in een willekeurig stemlokaal binnen de eigen gemeente, verward wordt met een (tijdelijke) teruggang naar de situatie waarbij slechts in een aangewezen stemlokaal kan worden gestemd. Met de gemeenten ben ik van mening dat dit niet gewenst is. Of ook zal worden overgegaan tot het houden van een nieuw experiment met internetstemmen voor Nederlanders in het buitenland bij de komende Europese verkiezingen, staat wat mij betreft niet vast.

De leden van de PvdA-fractie vragen naar eventuele aanpassingen die voorzien worden in de op de Experimentenwet Kiezen op Afstand gebaseerde algemene maatregel van bestuur en de betrokkenheid van de Kamer bij dergelijke wijzigingen.

Indien wordt besloten tot een nieuw experiment met het stemmen per internet voor de kiezers in het buitenland dan zal ik de beoogde aanpassingen van het Tijdelijke Experimentenbesluit Kiezen op Afstand aan uw Kamer voorleggen.

In antwoord op de vraag van de leden van de fracties van de PvdA en GroenLinks over de veronderstelde discrepantie tussen de memorie van toelichting en mijn brief van 10 oktober 2007 (Kamerstukken II 2007/08,

31 200 V, nr. 6) merk ik op dat op het moment van schrijven van de memorie van toelichting het advies van de Adviescommissie Inrichting Verkiezingsproces nog niet bekend was. Op dat moment was nog niet duidelijk of de Adviescommissie met voorstellen zou komen voor nieuwe experimenten. Inmiddels is duidelijk dat het advies van de commissie «Stemmen met vertrouwen» geen noodzaak biedt tot het uitbreiden van de op grond van de Experimentenwet Kiezen op Afstand uit te voeren experimenten.

3. De werkingsduur van de Experimentenwet

De leden van de fracties van de PvdA en de VVD hebben vragen over de beoogde werkingsduur van de Experimentenwet Kiezen op Afstand. De leden van de PvdA-fractie vragen of de Experimentenwet Kiezen op Afstand zal worden ingetrokken zodra alle vormen van stemmen door reguliere wetten worden afgedekt. De leden van de VVD-fractie vragen zich af of de voorgestelde verlenging tot 1 januari 2010 toereikend is. Ik kan deze fracties als volgt informeren.

Zoals ik al heb aangegeven in antwoord op de gestelde vragen over de reikwijdte van de wet en de onder de wet uit te voeren experimenten wordt met het onderhavige wetsvoorstel beoogd te voorzien in de mogelijkheid om bij de verkiezing van de leden van het Europees Parlement in 2009 te kunnen stemmen in een willekeurig stemlokaal binnen de eigen gemeente en eventueel te kunnen stemmen per internet voor Nederlanders in het buitenland voor het geval de wettelijke verankering van de voorziene herziening van de inrichting van het verkiezingsproces nog niet is afgerond voor de verkiezing van de leden van het Europees Parlement. De voorgestelde duur van de verlenging met twee jaar acht ik toereikend om de implementatie van de wetgeving naar aanleiding van het rapport van de Adviescommissie ter hand te nemen en af te ronden. De intentie is dat vanaf dat moment alle vormen van stemmen door de reguliere wetten worden gedekt, waardoor aan het experimenteerregime van de Experimentenwet Kiezen op Afstand geen behoefte meer zal bestaan. Deze wet zal in dat geval dan ook kunnen worden ingetrokken.

4. Stemdienst

De leden van de SP-fractie vragen hoe de regering er voor zal zorgen dat het internetstemmen voor kiezers in het buitenland veilig zal verlopen. De leden van de VVD-fractie vragen of al bekend is welke stemdienst zal worden gebruikt bij een eventueel experiment met internetstemmen, en aan welke goedkeuringsprocedures deze voorziening zal worden onderworpen. Ook de leden van de GroenLinks-fractie vragen aandacht voor het stemgeheim en de beveiliging van internetstemmen. Zij vragen om maatregelen die de veiligheid en de betrouwbaarheid van het internetstemmen kunnen garanderen.

In mijn reactie op vragen over de reikwijdte van de wet heb ik al aangegeven dat het nog niet zeker is of uiteindelijk ook daadwerkelijk zal worden overgegaan tot het houden van een nieuw experiment met internetstemmen voor Nederlanders in het buitenland bij de komende Europese verkiezingen.

5. Identificatieplicht en stempas

De leden van de fracties van de PvdA, de VVD en GroenLinks vragen om een reactie van de regering op het voorstel van de Adviescommissie Inrichting verkiezingsproces om bij het stemmen met een stempas een identificatieplicht in te voeren.

In het kabinetsstandpunt op het rapport van de Adviescommissie zal op dit onderwerp nader worden ingegaan. Mocht het kabinet het voorstel van de Adviescommissie overnemen, dan zal de identificatieplicht wettelijk moeten worden verankerd. Indien het daartoe vereiste wetgevingstraject nog niet zal zijn afgerond voor de verkiezingen van de leden van het Europees Parlement in 2009 zal ik bij de gemeenten de noodzaak benadrukken om de leden van de stembureaus te instrueren om van de aan de voorzitter van het stembureau geboden bevoegdheid gebruik te maken om de kiezer te vragen zich te legitimeren, zoals opgenomen in artikel J 24, tweede lid van de Kieswet.

Op de vraag van de leden van de fractie van de VVD met betrekking tot de termijn voor het aanvragen van een vervangende stempas merk ik op dat de huidige flexibele termijn voor het aanvragen van een vervangende stempas tot onduidelijkheden voor de kiezer leidt. Om deze reden is de gemeenten voor de verkiezingen voor de leden van de Provinciale Staten op 7 maart 2007 dan ook bij circulaire geadviseerd om burgers tot twee dagen voor de verkiezingen de mogelijkheid te geven om een vervangende stempas aan te vragen. Om dergelijke onduidelijkheden in de toekomst te voorkomen ben ik van plan om het Tijdelijke Experimentenbesluit Kiezen op Afstand in die zin aan te passen dat hierin één termijn voor het aanvragen van een vervangende stempas zal worden opgenomen.

Naar aanleiding van de vraag van de leden van de fractie van de SP over de evaluaties van de experimenten met stemmen in een willekeurig stemlokaal die gehouden zijn bij de verkiezingen van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en de herindelingsverkiezingen van leden van de gemeenteraad op 22 november 2006 alsmede bij de verkiezingen voor de leden van de Provinciale Staten op 7 maart 2007, deel ik u mede dat bij brief van 19 juli 2007 de resultaten van die evaluaties aan de Tweede Kamer zijn gestuurd (Kamerstukken II 2006/07, 30 800 VII, nr. 62).

6. Nederlandse Antillen en Aruba

Zoals de leden van de fractie van de SP, de VVD en GroenLinks terecht opmerken zullen bij de komende verkiezingen ook de inwoners van de Nederlandse Antillen en Aruba mogen stemmen voor de verkiezingen van het Europees Parlement. Zij vragen op welke wijze deze groep het stemrecht zal uitoefenen. Op dit moment wordt een wetsvoorstel voorbereid waarin de wijze waarop dit kiesrecht zal worden ingevuld voor deze groep kiezers wordt vastgelegd. De planning is erop gericht om dit voorstel nog dit jaar voor advies aan de Raad van State te zenden.

Het wetsvoorstel, zoals dat voor advies aan de Kiesraad is aangeboden gaat er vooralsnog vanuit dat deze groep kiezers dezelfde mogelijkheden zal krijgen als andere kiezers die zich buiten Nederland bevinden. Of voor deze groep kiezers ook de mogelijkheid zal worden geopend om hun stem via internet uit te brengen is afhankelijk van de verdere besluitvorming over een nieuw experiment met het stemmen per internet.

7. Resterende vragen Stichting «Wij vertrouwen stemcomputers niet»

De leden van de SP-fractie vragen om in te gaan op de vragen en opmerkingen die de Stichting «Wij vertrouwen stemcomputers niet» in haar brief aan de orde heeft gesteld.

In het voorgaande ben ik reeds op bijna alle vragen en opmerkingen van de Stichting ingegaan. Slechts de vraag of het mogelijk is om te stemmen in een willekeurig stemlokaal indien zal worden gestemd met potlood en

papier en de vraag naar een algemene reactie op het rapport van de OVSE resteren.

In voornoemde brief van 27 september 2007 heb ik aan de Kamer gemeld dat bij de verkiezingen van 2009 voor de leden van het Europees Parlement geen gebruik zal kunnen worden gemaakt van stemmachines. Zoals de Stichting opmerkt, heeft een aantal gemeenten, waaronder de gemeente Amsterdam zowel de Tweede Kamerverkiezingen als de Provinciale Statenverkiezingen de combinatie van potlood en papier met het stemmen in een willekeurig stemlokaal al toegepast. Dit is zonder noemenswaardige problemen verlopen. De hieraan verbonden kosten zijn beperkt in verhouding tot de overige kosten die gemeenten bij verkiezingen moeten maken. In de betrokken gemeenten zijn extra stembiljetten aan de stembureaus verstrekt. Daarnaast hebben deze gemeenten extra stembiljetten centraal beschikbaar gesteld die desgewenst op de dag van de stemming alsnog naar de stemlokalen gedistribueerd zijn.

Voor wat betreft de laatste resterende vraag van de Stichting verwijs ik naar mijn brief van 25 juni 2007 (Kamerstukken II 2006/07, 30 800 VII, nr. 60), waarin de reactie op het rapport van de OVSE is weergegeven.

Ten aanzien van de opmerking van leden van de fractie van de PVV met betrekking tot het standpunt van de regering tegenover referenda merk ik tenslotte op dat de inhoudelijke discussie over de wenselijkheid van referenda buiten de reikwijdte van het onderhavige wetsvoorstel valt. Het standpunt van de regering ten aanzien van referenda blijft hiermee dan ook ongewijzigd.

De staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
A. Th. B. Bijleveld-Schouten